

Aktualizacja ekspertyzy dotyczącej sposobu realizacji zaleceń Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23.10.2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej w projektach kolejowych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.

ZAMAWIAJĄCY

PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.

DOKUMENT

Załącznik 1. Wytyczne do sporządzania dokumentacji środowiskowej dla przedsięwzięć kolejowych

Umowa nr

60/030/0009/24/Z/O z dnia 29.07.2024 r.

WYKONAWCA

Multiconsult Polska sp. z o. o.

Pion Doradztwa Technicznego
i Środowiskowego

Warszawa, październik 2024

Multiconsult
POLSKA

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	6
2. SCHEMAT OCENY WPŁYWU NA STAN WÓD.....	8
3. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁANIA LUB PRZEDSIĘWZIĘCIA MOGĄCEGO WPŁYWAĆ NA STAN WÓD	13
4. IDENTYFIKACJA JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD I OBSZARÓW CHRONIONYCH W ZASIĘGU POTENCJALNEGO ODDZIAŁYWANIA ORAZ USTALENIE ICH CELÓW ŚRODOWISKOWYCH.....	16
5. IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW ODDZIAŁYWANIA PRZEDSIĘWZIĘCIA NA CELE ŚRODOWISKOWE JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD I OBSZARÓW CHRONIONYCH	18
6. WSTĘPNA OCENA RYZYKA NEGATYWNEGO ODDZIAŁYWANIA NA CELE ŚRODOWISKOWE	19
7. SZCZEGÓŁOWA OCENA WPŁYWU NA CELE ŚRODOWISKOWE JCWP, JCWPD I OBSZARÓW CHRONIONYCH	21
7.1. UWZGLĘDNIENIE PARAMETRÓW CELU ŚRODOWISKOWEGO OBJĘTYCH ODDZIAŁYWANIEM.....	21
7.2. UWZGLĘDNIENIE ODDZIAŁYWAŃ SKUMUŁOWANYCH	30
7.3. MOŻLIWOŚĆ ZASTOSOWANIA DODATKOWYCH DZIAŁAŃ MINIMALIZUJĄCYCH	32
7.4. POGORSZENIE STANU WÓD	32
8. OCENA DOPUSZCZALNOŚCI ZASTOSOWANIA PRZESŁANEK WSKAZANYCH W ART. 4 UST. 7 RDW (ART. 66-68 USTAWY PRAWO WODNE)	35
9. ANALIZA WYSTĘPOWANIA PRZESŁANEK WSKAZANYCH W ART. 4 UST. 7 RDW (ART. 66-68 USTAWY PRAWO WODNE)	37

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Schemat oceny zgodności planowanego przedsięwzięcia z celami środowiskowymi jcwp i jcwpd.	11
Rysunek 2 Schemat postępowania przy prowadzeniu oceny wpływu na cele środowiskowe jcwp i jcwpd.	12

SPIS TABEL

Tabela 1 Przykład matrycy wskazującej na zakres oceny wpływu na cele środowiskowe jcwp, w której dokonano pogrupowania wskaźników fizykochemicznych i chemicznych.....	23
Tabela 2 Ocena oddziaływania planowanego przedsięwzięcia polegającego na podziemnej eksploatacji węgla kamiennego na stan JCWPd.....	27

LISTA SKRÓTÓW

DNSH	Zasada Do No Significant Harm - zasada nieczynienia poważnej szkody środowisku
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
jcwp, JCWP	jednolita część wód powierzchniowych (małe litery w odniesieniu do wszystkich jednolitych części wód, duże litery w odniesieniu do konkretnej jednolitej części wód)
jcwpd, JCWPd	jednolita część wód podziemnych (małe litery w odniesieniu do wszystkich jednolitych części wód, duże litery w odniesieniu do konkretnej jednolitej części wód)
KIP	Karta informacyjna przedsięwzięcia
OOŚ	Ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko
PLK S.A.	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
PGW	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza
PMŚ	Państwowy Monitoring Środowiska
PW	Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne
RDW	Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej – tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna
ROŚ	Raport o Oddziaływaniu Przedsięwzięcia na Środowisko
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

UE	Unia Europejska
UOOŚ	Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko
Wytyczne nr 36	Wspólna strategia wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz dyrektywy powodziowej. Wytyczne nr 36. Wyłączenia z celów środowiskowych na mocy art. 4 ust. 7.

1. WSTĘP

Przepisy o ochronie wód oraz o ocenach oddziaływania przedsięwzięć na środowisko formułują wymagania, z których wynika konieczność uwzględnienia celów środowiskowych w zakresie ochrony wód wynikające z Ramowej Dyrektywy Wodnej¹. Jednym ze szczególnych obszarów zastosowania tych przepisów są wymagania dotyczące dokumentacji sporządzanej dla potrzeb uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, zgód wodnoprawnych, ponownych ocen oddziaływania na środowisko oraz ocen środowiskowych. Są one określone:

- 1) w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 1112 ze zm.; dalej: UOOŚ),
- 2) w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 1087 ze zm., dalej: PW).

Zakres stosowalności przepisów dot. jednolitych części wód i obszarów chronionych jest znacznie szerszy i obejmuje np. kwestie dotyczące utrzymania lub regulacji wód oraz eksploatacji urządzeń wodnych i korzystania z wód. Natomiast przedmiotem niniejszego dokumentu jest przedstawienie informacji o zasadach dokumentowania oceny wpływu działania lub przedsięwzięcia na stan wód w ramach kart informacyjnych przedsięwzięć, raportów o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko oraz wniosków o wydanie zgód wodnoprawnych.

Należy również pamiętać, że dokumentowanie ww. analizy może być również przedmiotem:

- 1) oceny środowiskowej, o której mowa w art. 103c UOOŚ,
- 2) oceny zgodności z zasadą DNSH, celem wykazania zgodności z technicznymi kryteriami kwalifikacji ustanowionymi w rozporządzeniach Komisji (UE) 2021/2139² z dnia 4 czerwca 2021 r. oraz 2023/2486³ z dnia 27 czerwca 2023 r. (ramowe

¹ dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r., ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej

² rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2139 z dnia 4 czerwca 2021 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 poprzez ustanowienie technicznych kryteriów kwalifikacji służących określeniu warunków, na jakich dana działalność gospodarcza kwalifikuje się jako wnosząca istotny wkład w łagodzenie zmian klimatu lub w adaptację do zmian klimatu, a także określeniu, czy ta działalność gospodarcza nie wyrządza poważnych szkód względem żadnego z pozostałych celów środowiskowych

³ rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2023/2486 z dnia 27 czerwca 2023 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 poprzez ustanowienie technicznych kryteriów kwalifikacji służących określeniu warunków, na jakich dana działalność gospodarcza kwalifikuje się jako wnosząca istotny wkład w zrównoważone wykorzystywanie i ochronę zasobów wodnych i morskich, w przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrolę lub w ochronę i odbudowę

wymagania dotyczące zgodności z celem „zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich” są określone w dodatkach B do załączników ww. rozporządzeń).

bioróżnorodności i ekosystemów, a także określeniu, czy ta działalność gospodarcza nie wyrządza poważnych szkód względem któregośkolwiek z innych celów środowiskowych, i zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2178 w odniesieniu do publicznego ujawniania szczególnych informacji w odniesieniu do tych rodzajów działalności gospodarczej

2. SCHEMAT OCENY WPŁYWU NA STAN WÓD

W omawianym zakresie istotny kontekst wynika z przepisów, według których:

- 1) gospodarowanie wodami prowadzi się w zgodzie z interesem publicznym, nie dopuszczając do wystąpienia możliwego do uniknięcia pogorszenia ekologicznych funkcji wód oraz pogorszenia stanu ekosystemów lądowych zależnych od wód (zob. art. 9 ust. 4 PW),
- 2) korzystanie z wód nie może powodować pogorszenia stanu wód i ekosystemów od nich zależnych oraz kolidować z ustaleniami planów gospodarowania wodami na obszarze dorzecza (zob. art. 29 PW),
- 3) zgoda wodnoprawna nie powinna kolidować z ustaleniami planów gospodarowania wodami na obszarze dorzecza oraz z celami środowiskowymi jednolitych części wód i obszarów chronionych (zob. art. 396 ust. 1 pkt 1, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 415 pkt 7, art. 423 ust. 5, art. 434 ust. 2 PW),
- 4) przy projektowaniu, wykonywaniu oraz utrzymywaniu urządzeń wodnych należy kierować się m.in. koniecznością osiągnięcia celów środowiskowych (zob. art. 187 ust. 1 PW),
- 5) regulacja wód powinna zapewnić dynamiczną równowagę koryta cieku naturalnego (zob. art. 236 ust. 3 PW),
- 6) jeżeli przedsięwzięcie wpływa negatywnie na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych, to:
 - a) nie można wydać decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (zob. art. 81 ust. 3 UOOS),
 - b) nie można uzgodnić przedsięwzięcia w ramach ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (zob. art. 90 ust. 1b UOOS),
 - c) nie można przeprowadzić oceny środowiskowej dla inwestycji strategicznej (zob. art. 103a ust. 1 pkt 2 UOOS).

Z powyższych przepisów wynika, że szeroki katalog aktywności (działań i planowanych przedsięwzięć) wymaga zbadania pod względem zgodności z celami środowiskowymi jednolitych części wód i obszarów chronionych oraz z planami gospodarowania wodami na obszarze dorzecza (dalej: PGW). Należy pamiętać, że zagadnienie to jest węższe niż prawne zasady ochrony wód i gospodarki wodnej.

Zakres powyższego badania jest ramowo opisany w art. 427 i 432 PW. Przepisy te wprowadzają wyłączenie inwestycji lub działań wymagających ocen wodnoprawnych - to

jednak należy oddać istotę analizy. Wynika z nich, że przeprowadzenie oceny zgodności z ww. celami i PGW wymaga następujących informacji:

- 1) charakterystyka planowanej inwestycji lub działania, zawierająca:
 - a) opis projektu określający skalę i zakres inwestycji, parametry inwestycji, planowane do wykorzystania na potrzeby realizacji inwestycji lub działania materiały, przewidywana ilość i rodzaje wytwarzanych odpadów, planowana lokalizacja zaplecza technicznego, planowana technologia robót, planowany czas trwania robót oraz opis innych istotnych elementów projektu planowanej inwestycji lub działania,
 - b) wykaz jednolitych części wód powierzchniowych (jcwp) i podziemnych (jcwpd) na obszarze, na którym jest planowana realizacja inwestycji lub działania, objętych wnioskiem oraz oddziaływaniem pośrednim,
 - c) wykaz obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW, na obszarze, na którym jest planowana realizacja inwestycji lub działania,
 - d) opis innych elementów charakterystyki planowanej inwestycji lub działania;
- 2) opis wpływu planowanej inwestycji lub działania na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych, o których mowa w art. 56, art. 57, art. 59 oraz art. 61 PW, zawierający:
 - a) identyfikacja i opis czynników oddziaływania na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych dla jcwp i jcwpd, w tym obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32, na etapach realizacji i eksploatacji inwestycji lub działania objętych wnioskiem,
 - b) wskazanie, na jakie elementy klasyfikacji stanu jcwp i jcwpd oraz ich składowe będzie oddziaływać realizacja inwestycji lub działania objętych wnioskiem, oraz charakterystykę tego oddziaływania,
 - c) ocena wpływu czynników oddziaływania na poszczególne elementy klasyfikacji stanu jcwp/jcwpd i ich składowe oraz obszary chronione, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW, w zakresie oddziaływań bezpośrednich i pośrednich, krótkoterminowych i długoterminowych, prawdopodobieństwa ich występowania oraz ich odwracalności,
 - d) ocenę wpływu planowanej inwestycji lub działania na cele środowiskowe wyznaczone dla obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW,
 - e) przedstawienie analizy ewentualnych oddziaływań skumulowanych na jcwp i jcwpd,

- f) charakterystyka planowanych działań mających na celu unikanie i ograniczenie oddziaływań oraz zapobieganie oddziaływaniom na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych dla jcwp i jcwpd na etapach realizacji i eksploatacji planowanej inwestycji lub działania,
 - g) opis możliwych do realizacji innych rozwiązań projektowych uwzględniających szczególne cechy planowanej inwestycji lub działania,
 - h) opis i identyfikacja innych istotnych czynników oddziaływania na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych dla jcwp i jcwpd.
- 3) jeżeli ustalono, że planowana inwestycja lub działanie wpływa negatywnie na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych jcwp i/lub jcwpd – należy przedłożyć dokumenty potwierdzające spełnienie warunków, o których mowa w art. 68 pkt 1, 3 i 4 PW.

Regulacje prawne wskazują też, że co do zasady nie jest dopuszczalna kolizja z ww. celami i planami – za wyjątkiem sytuacji, w której spełnione są przesłanki określone w art. 68 pkt 1, 3 i 4 PW⁴.

Należyte odczytanie art. 68 pkt 1, 3 i 4 PW musi uwzględniać również art. 66, 67 i 69 PW - z których wynikają warunki dopuszczające rozważanie odstępstwa zapisanego w art. 68.

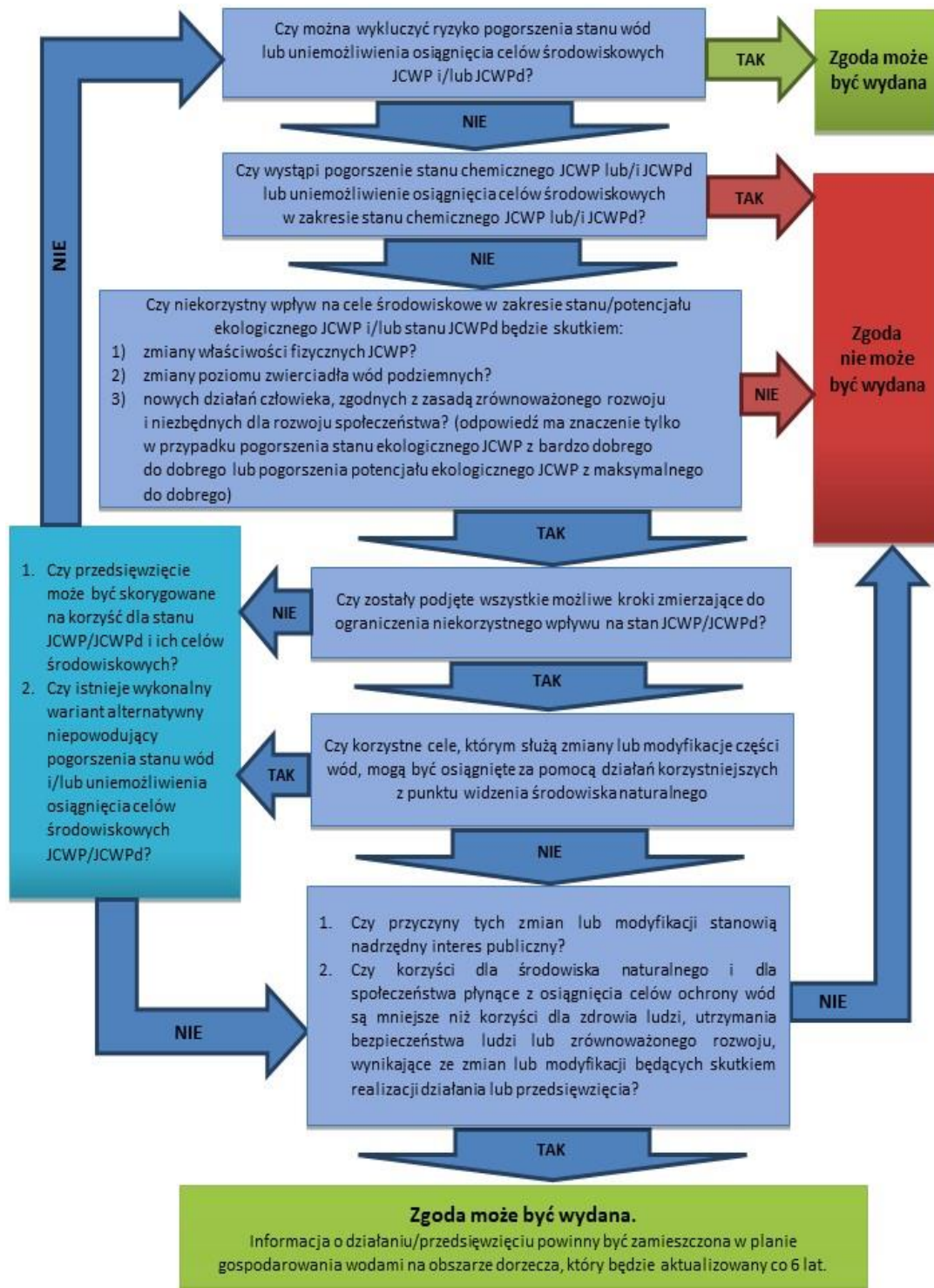
Aspekt ten jest szeroko omówiony w pracy pn. „Wytyczne nr 36. Wyłączenia z celów środowiskowych na mocy art. 4 ust. 7”⁵ (dalej: „Wytyczne nr 36”) wydanej w 2018 r. w ramach Wspólnej Strategii Wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej (inicjatywy Komisji Europejskiej ukierunkowanej na wsparcie wdrażania i stosowania przedmiotowych dyrektyw), a także w dalszej części niniejszej pracy. Warto dodać, że cennym materiałem pomagającym w praktycznym stosowaniu „Wytycznych nr 36” jest publikacja pn. „Water Framework Directive Updated JASPERS Checklist tool”⁶ z 2024 r.

W oparciu o treść „Wytycznych nr 36”, na poniższej rycinie (Rysunek 1) zaprezentowano ramowy schemat oceny zgodności działania przedsięwzięcia z celami środowiskowymi jcwp i jcwpd.

⁴ Odstępstwo to nie dotyczy art. 9 ust. 4 PW, z którego wynika zakaz możliwego do uniknięcia pogorszenia ekologicznych funkcji wód oraz pogorszenia stanu ekosystemów lądowych zależnych od wód - co potencjalnie może mieć znaczenie dla kryteriów determinujących zakres identyfikacji i oceny alternatywnych wariantów realizacji przedsięwzięcia.

⁵ https://circabc.europa.eu/ui/group/9ab5926d-bed4-4322-9aa7-9964bbe8312d/library/ef4bb326-cccf-4f90-a283-7bea542c7e48?p=1&n=10&sort=modified_DESC

⁶ <https://jaspers.eib.org/knowledge/publications/water-framework-directive-jaspers-checklist-tool-2024>

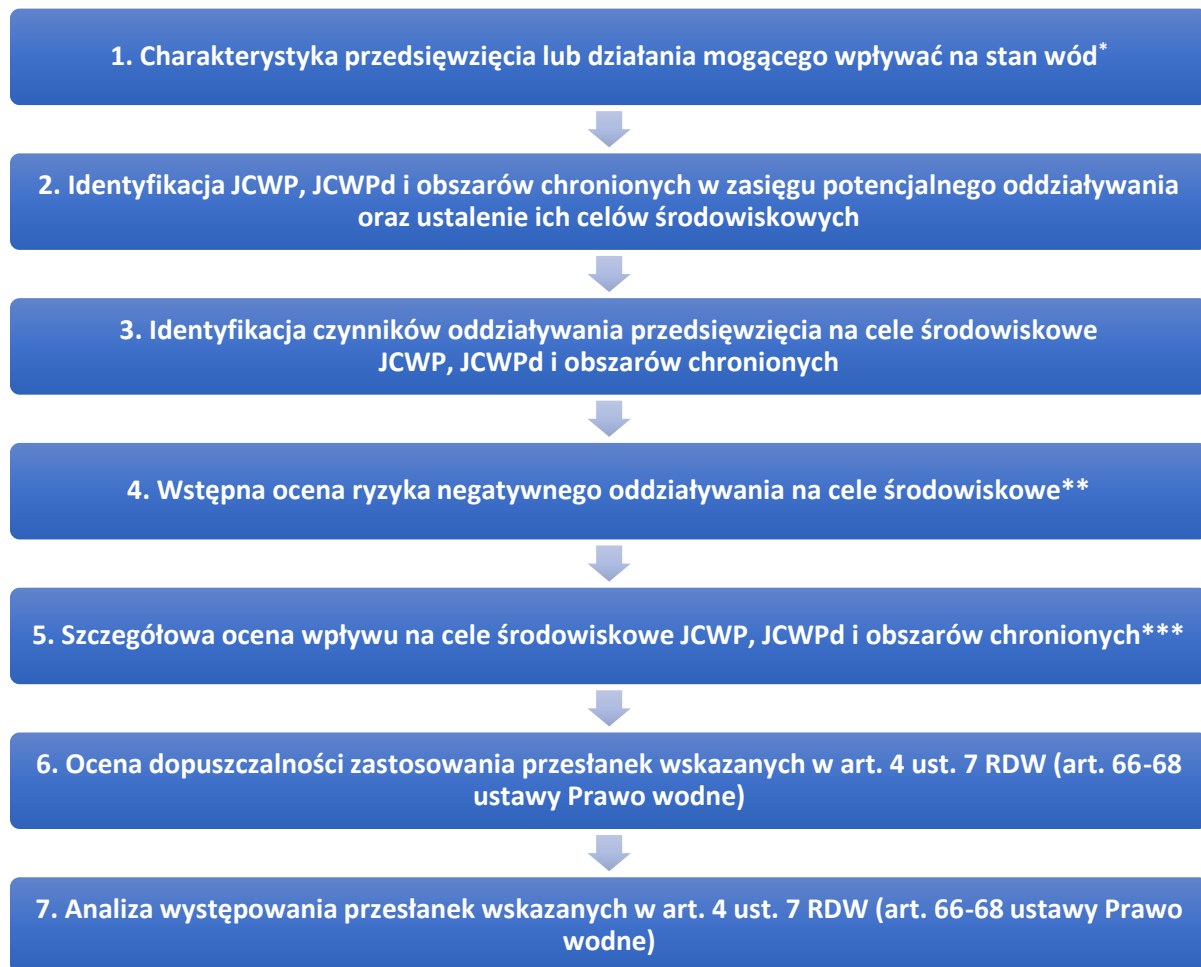

Rysunek 1 Schemat oceny zgodności planowanego przedsięwzięcia z celami środowiskowymi jcwp i jcwpd.

RDW nie wskazuje metodyki badania wpływu działań i przedsięwzięć pod kątem oddziaływania na cele środowiskowe, w tym np. w odniesieniu do kroków analitycznych itp.

Kierując się logicznym schematem analiz związanych z wpływem planowanych działań, inwestycji i przedsięwzięć na stan wód oraz treścią „Wytocznych nr 36” i przywołaną

wcześniej publikacją JASPERS, poniżej (Rysunek 2) zaprezentowano schemat merytorycznej oceny wpływu na cele środowiskowe.

Rysunek 2 Schemat postępowania przy prowadzeniu oceny wpływu na cele środowiskowe jcwp i jcwpd.

* W przypadku niektórych projektów od razu będzie oczywistym, że nie mogą one nawet potencjalnie oddziaływać na stan wód - np. remonty, konserwacje, termomodernizacje, eksploatacja infrastruktury telekomunikacyjnej i elektroenergetycznej

** Jeżeli na etapie wstępnej oceny można wykluczyć ryzyko pogorszenia stanu wód (lub uniemożliwienia osiągnięcia dobrego stanu wód w wyniku realizacji projektu) - analiza może zostać ukończona

*** Jeżeli na tym etapie wykluczono ryzyko pogorszenia stanu wód (lub uniemożliwienia osiągnięcia dobrego stanu wód w wyniku realizacji projektu) - analiza może zostać ukończona

Kroki 1-5 wskazane na powyższym diagramie w „Wytycznych nr 36” są traktowane jako etap „Oceny konieczności zastosowania art. 4(7) RDW” (ang. „Article 4(7) Applicability

Assessment"). Natomiast kroki 6-7 to w zasadzie „Test art. 4(7) RDW” lub „Procedura badawcza art. 4(7) RDW” (ang. „Article 4(7) Test”).

W kolejnych podrozdziałach zostaną przedstawione ramowe wytyczne do przeprowadzenia ww. kroków analitycznych.

3. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁANIA LUB PRZEDSIĘWZIĘCIA MOGĄCEGO WPŁYWAĆ NA STAN WÓD

Scharakteryzowane powinno być całe przedsięwzięcie z uwzględnieniem wszystkich elementów powiązanych technologicznie (nie tylko infrastrukturalnie, ale i organizacyjnie - np. plac budowy lub zaplecze techniczne), z uwzględnieniem:

- obiektów i działań tymczasowych (w tym np. plac magazynowania surowców i materiałów budowlanych, tymczasowa i trwała infrastruktura do ruchu pojazdów, miejsce magazynowania śniegu z terenów zanieczyszczonych, rozwiązania techniczne tymczasowo kierujące nurt rzeki w stronę jednego z brzegów),
- powierzchni przeznaczonej do przekształcenia w wyniku realizacji przedsięwzięcia,
- obiektów o charakterze awaryjnym lub incydentalnym, np. przelew burzowy, wykorzystywanie pomp do poboru wody,
- rozwiązań z zakresu ochrony środowiska (np. sposób zagospodarowania ścieków), zabezpieczeń przeciwpożarowych (np. źródło wody wykorzystywanej dla ew. akcji ratowniczych) i innej infrastruktury (np. sposób postępowania z wodami opadowymi i roztopowymi); należy również uwzględnić tu te elementy przedsięwzięcia, które zaprojektowano jako środki z zakresu unikania, minimalizowania lub kompensowania negatywnego oddziaływania na środowisko,
- etapowości realizacji przedsięwzięcia (tj. wskazanie kolejności i ramowego harmonogramu wykonywania zasadniczych prac związanych z realizacją przedsięwzięcia – co ma znaczenie dla ustalenia m.in. czy wystąpi kumulacja niektórych oddziaływań lub czy realizacja części inwestycji – np. działań minimalizujących – zależy od zakończenia któregoś z etapów powstawania przedsięwzięcia).

Na wstępnych etapach planowania przedsięwzięć (np. na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach) ustalenia w powyższym zakresie jeszcze nie będą dostępne (lub nie będą szczegółowe). W takiej sytuacji zasadnym jest odwołanie się do zasady prewencji i przezorności wynikającej m.in. z art. 6 ustawy z dnia

27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Kierując się nią, można sformułować ramowe wskazania (np. że prace z zakresu odwodnienia nie będą obejmowały jakiegoś fragmentu terenu lub że plac magazynowany nie będzie zlokalizowany w miejscu o wrażliwych uwarunkowaniach przyrodniczych).

Szczególnie istotne jest scharakteryzowanie prac mogących oddziaływać na wody powierzchniowe takich jak np. wyprofilowanie i/lub umocnienie dna i brzegów koryt rzek, przełożenie koryta, ingerencje hydrotechniczne, odwodnienie terenu itp.

W zależności od rodzaju przedsięwzięcia, powinny być przedstawione dokładnie (adekwatnie do posiadanych informacji) te jego elementy, które mogą mieć znaczenie dla oceny stanu elementów składowych celu środowiskowego jcwp, jcwpd lub obszaru chronionego, a więc np.:

- działania kształtujące reżim hydrologiczny (np. pobór/odprowadzanie wody/ścieków z uwzględnieniem ewentualnej zmienności w ciągu roku lub doby),
- wszelkie przekształcenia hydromorfologiczne wód powierzchniowych,
- kształtowanie strefy nadbrzeżnej,
- ilość odprowadzanych wód/ścieków wraz z określeniem ładunku odprowadzanych zanieczyszczeń, z uwzględnieniem ewentualnej zmienności w ciągu roku lub doby,
- trwałe i tymczasowe odwodnienia i sposób zagospodarowania wody z odwodnień,
- przekształcenie warunków hydrogeologicznych,
- wpływ na funkcje i usługi ekosystemowe danego obszaru (np. wpływ na retencję, wpływ na zachowanie torfów),
- tymczasowe emisje zawiesiny związane z etapem realizacji przedsięwzięcia,
- naruszenie siedlisk w ciekach, jeziorach i zbiornikach wodnych oraz przy ich brzegach.

Zasadnym jest również przedstawienie tych wszystkich elementów i aspektów dot. planowanego przedsięwzięcia, które mogą mieć znaczenie w kontekście zagrożenia celu środowiskowego, np.:

- w PGW wskazano, że zagrożeniem dla celu środowiskowego JCWP są przekształcenia hydromorfologiczne - zatem szczególnie ważne będzie omówienie tych aspektów przedsięwzięcia, które wiążą się z ingerencją w elementy hydromorfologiczne wód powierzchniowych;
- w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 wskazano, że zagrożeniem dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku (będącego przedmiotem ochrony w obszarze) jest np. zmiana reżimu hydrologicznego, wprowadzanie zanieczyszczeń

lub ograniczenie możliwości migracji - zatem ważne będzie podkreślenie, czy oceniane przedsięwzięcie będzie miało związek z ww. zagrożeniem;

- w zamieszczonym w PGW katalogu celów środowiskowych dla obszarów chronionych wskazano wymóg zachowania (w zależności od gatunku lub siedliska będącego przedmiotem ochrony w obszarze): drożności szlaków migracyjnych, zachowania naturalnego koryta rzecznego, tradycyjnych warunków wodnych siedliska łąkowego, kompleksów drobnych zbiorników wodnych o naturalnym charakterze, naturalnego okresowego kontaktu z wodami rzeczными istniejących starorzeczy, zachowania konkretnych wartości parametrów fizykochemicznych (np. pH lub przewodnictwa) – zatem istotne będzie omówienie tych elementów działania lub przedsięwzięcia, które potencjalnie będą miały znaczenie dla ww. aspektów.

Trzeba przy tym podkreślić, że brak wskazania danej presji (np. w analizie presji) lub zagrożenia (w dokumentacji obszaru Natura 2000) nie może być traktowany jako przesłanka o braku istotności danego aspektu.

Powinna być przedstawiona każda z faz realizacji oraz funkcjonowania lub użytkowania przedsięwzięcia (a także ew. faza jego likwidacji).

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- 1) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-7 i 12-14 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 1 UOOŚ;
- 2) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 1 UOOŚ;
- 3) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 409 ust. 1 pkt 2-3, 10 i ust. 2 PW oraz w zależności od typu zamierzonej działalności:
 - a) pobór wód: art. 409 ust. 3 pkt 1, 2 i 5 PW,
 - b) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi: art. 409 ust. 4 pkt 1-7 i 14 i ew. ust. 4a PW,
 - c) odprowadzanie do wód lub do urządzeń wodnych - wód opadowych lub roztopowych, ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej: art. 409 ust. 6-6a PW,
 - d) wykonywanie na nieruchomości o powierzchni powyżej 3500 m² robót lub obiektów budowlanych trwale związanych z gruntem, mających wpływ na zmniejszenie naturalnej retencji terenowej: art. 409 ust. 7 PW.

4. IDENTYFIKACJA JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD I OBSZARÓW CHRONIONYCH W ZASIĘGU POTENCJALNEGO ODDZIAŁYWANIA ORAZ USTALENIE ICH CELÓW ŚRODOWISKOWYCH

Niezbędne jest określenie lokalizacji przedsięwzięcia lub działania w odniesieniu do jednolitych części wód (z podaniem ich nazw, kodów, typów, statusów, długości/wielkości, powierzchni zlewni) oraz obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW - wraz z podaniem skonkretyzowanej informacji o ich celach środowiskowych i ryzyku ich nieosiągnięcia (wraz z podaniem przyczyny). Informacje w tym zakresie są zawarte w szczególności w PGW (ale w praktyce warto korzystać z materiałów wspierających dostępnych na stronie internetowej <https://apgw.gov.pl>, np. w kartach jcwp i jcwpd). Analiza powinna obejmować nie tylko jednostki, w obrębie których ma być zrealizowane przedsięwzięcie, ale także te, które potencjalnie mogą znaleźć się pod wpływem jego oddziaływania.

Warto dodać, że podanie informacji o celu środowiskowym nie powinno się sprowadzać do ogólnikowej informacji (np. „*dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny*”), lecz należy wskazać, jakie parametry są składnikiem celu środowiskowego i jakie są ich docelowe wartości – co najmniej w odniesieniu do stanu/potencjału ekologicznego jcwp.

W przypadku jcwp - konieczne jest wskazanie czy przedsięwzięcie bezpośrednio koliduje z jcwp, czy też raczej z ciekim wodnym, jeziorem lub zbiornikiem niemającym statusu jcwp lub też w ogóle nie koliduje z wodami powierzchniowymi, ale jest położone w zlewni jcwp. Dane w tym zakresie powinny być przedstawione w formie kartograficznej i opisowej. Można w tym celu wykorzystać dane geoprzestrzenne w zakresie:

- jednolitych części wód (www.apgw.gov.pl),
- obszarów chronionych (www.apgw.gov.pl oraz - w celu zweryfikowania nowych obszarów przyrodniczych – <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych>),
- dane o obiektach hydrograficznych dostępne w ramach Bazy Danych Obiektów Topograficznych w skali 1:10 000.

Należy wskazać aktualny stan jcwp/jcwpd - w oparciu o dane wykonywane w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (dalej: PMS). Informacje w tym zakresie powinny wskazywać:

- 1) czy jednolita część wód objęta (potencjalnym oddziaływaniem przedsięwzięcia) jest objęta monitoringiem PMŚ,
- 2) lokalizację punktu pomiarowo-kontrolnego, w którym dokonano badań PMŚ dla potrzeb oceny stanu wód,
- 3) informację o odległości przedsięwzięcia od ww. punktu pomiarowo-kontrolnego,
- 4) rok wykonania badań, do których odnosi się ocena stanu wód,
- 5) parametry, w oparciu o które ustalono (w ramach PMŚ) stan wód (jest możliwość, że poszczególne parametry były badane w różnych latach - należy wskazać czy taka sytuacja ma miejsce),
- 6) wartości zbadanych ww. parametrów oraz ich klasyfikację w odniesieniu do aktualnie obowiązujących przepisów.

Warto zaznaczyć, że elementem celu środowiskowego jcwpd mogą być szczegółowe ustalenia dotyczące ekosystemów lądowych zależnych od wód podziemnych. Jeżeli taka sytuacja ma miejsce, to niezbędne jest przedstawienie informacji o miejscu występowania tych ekosystemów (w odniesieniu do lokalizacji planowanego przedsięwzięcia) oraz dokonanie ich podstawowej charakterystyki (np. podanie typu siedliska przyrodniczego). Oczywiście takie ustalenia będą niezbędne tylko w przypadku, gdy dane działanie lub inwestycja będą potencjalnie mogły oddziaływać na te ekosystemy. W odniesieniu do obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW, należy szczególną uwagę zwrócić na obszary przyrodnicze wymienione w art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. PGW może przedstawiać nieaktualne informacje na ich temat – bowiem PGW jest zwięźczeniem kilkuletniego cyklu planistycznego, w ramach którego dokonuje się m.in. identyfikacji obszarów chronionych i ich celów środowiskowych. Istnieje potrzeba sprawdzenia, czy od czasu ww. identyfikacji nie doszło do ustanowienia nowych obszarów chronionych (taka sytuacja ma miejsce np. w odniesieniu do obszarów Natura 2000) lub do zmiany przepisów i dokumentów dot. zarządzania ochroną w tych obszarach (np. przyjęcie lub zmiana planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, z którego wynikają skonkretyzowane ustalenia dot. jego celów środowiskowych). Charakterystyka jednolitych części wód i obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW, powinna być wzbogacona o informację na temat tego, jakie ustalenia zawiera PGW w zakresie działań zmierzających do osiągnięcia celów środowiskowych. Jest to niezbędne w celu ustalenia, czy oceniane działanie lub przedsięwzięcie nie koliduje z ww. działaniami (tzn.: czy uniemożliwia osiągnięcia celów środowiskowych).

W przypadku projektów, które mogą wywierać oddziaływanie transgraniczne – ustalenia w przedmiotowym zakresie powinny być analogicznie zastosowane. RDW znalazła

przełożenie na państwa sąsiadujące z Polską należące do UE, zatem w przypadku oddziaływania na te państwa – w ramach transgranicznej OOS należy uwzględnić jednolite części wód (i ich cele środowiskowe) w odniesieniu do odpowiednich PGW.

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko i ochronie wód są:

- a) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1 i 9 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 2 lit. a, d, e, f, k UOOŚ;
- b) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 2 i 11a w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ;
- c) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 409 ust. 1 pkt 4, 6 lit. a oraz 8-9 PW (i ust. 4 pkt 11 - w przypadku wprowadzania ścieków do wód).

5. IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW ODDZIAŁYWANIA PRZEDSIĘWZIĘCIA NA CELE ŚRODOWISKOWE JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD I OBSZARÓW CHRONIONYCH

Konieczne jest wskazanie interakcji (ich ocena będzie prowadzona w kolejnym kroku) pomiędzy każdym istotnym aspektem ocenianego przedsięwzięcia a elementami składowymi celu środowiskowego (np. wskaźniki elementów biologicznych i fizykochemicznych w jcwp, parametry stanu ilościowego jcwpd). Przykładowo:

- 1) odprowadzanie ścieków będzie oddziaływało na wskaźniki fizykochemiczne i biologiczne (np. na strukturę gatunkową i ilościową ichtiofauny, makrozoobentosu i fitobentosu), może także kształtować warunki hydrologiczne i hydromorfologiczne; skala tego oddziaływania w przypadku projektów kolejowych jest nieistotna, ponieważ co do zasady nie wiążą się one z odprowadzaniem ścieków do wód (zanieczyszczenia zazwyczaj są odprowadzane do kanalizacji lub do zbiorników bezodpływowych, skąd są usuwane za pomocą wozów asenizacyjnych);
- 2) piętrzenie wody w korycie cieków wpłynie na reżim hydrologiczny oraz ciągłość morfologiczną, a w konsekwencji – na elementy biologiczne (np. ichtiofauna) i fizykochemiczne (np. warunki termiczne i warunki tlenowe).

W załączniku nr 2 do „Aktualizacji ekspertyzy dotyczącej sposobu realizacji zaleceń Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23.10.2000 r.

ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej w projektach kolejowych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.” przedstawiono czynniki oddziaływania i ich wpływ na parametry celów środowiskowych jcwp i jcwpd. Wspomniany załącznik jest zestawem trzech matryc:

- Część A. Zestawienie rodzajów inwestycji kolejowych z czynnikami ich oddziaływania na parametry celu środowiskowego: przedstawiono tu informacje o tym, jakie rodzaje presji na środowisko wodne (czynniki oddziaływania) mogą się wiązać z różnymi rodzajami przedsięwzięć kolejowych;
- Część B. Etap realizacji (budowy, przebudowy, odbudowy, rozbudowy, nadbudowy) i likwidacji: wskazano tu potencjalną możliwość i ewentualną istotność oddziaływania poszczególnych czynników na elementy stanu wód - na etapie realizacji przedsięwzięć;
- Część C. Etap eksploatacji: wskazano tu potencjalną możliwość i ewentualną istotność oddziaływania poszczególnych czynników na elementy stanu wód - na etapie eksploatacji przedsięwzięć.

W załączniku zarysowano potencjalne czynniki oddziaływania związane z realizacją, eksploatacją i likwidacją inwestycji kolejowych oraz szacunkową istotność oddziaływania tych czynników na parametry celów środowiskowych jcwp i jcwpd.

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- 1) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-7 i 12-14 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 1-2 UOOŚ;
- 2) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 1-2 w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ;
- 3) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 409 ust. 1 pkt 2 lit. d, pkt 6 lit. a i pkt 7 PW.

6. WSTĘPNA OCENA RYZYKA NEGATYWNEGO ODDZIAŁYWANIA NA CELE ŚRODOWISKOWE

Dotychczasowa analiza powinna pozwolić na to, by w ramach niniejszego kroku analitycznego możliwe było wyprowadzenie wniosków w dwóch obszarach:

1. Czy istnieje ryzyko wystąpienia niepożądanych interakcji pomiędzy inwestycją a parametrami celu środowiskowego?

W oparciu o merytoryczną analizę należy wyprowadzić konkluzję, z której wynika czy istnieje ryzyko negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na cele środowiskowe jcwp, jcwpd i obszarów chronionych, tzn. czy działanie/przedsięwzięcie:

- 1) może pogorszyć stan wód?
- 2) może uniemożliwić osiągnięcie celów środowiskowych?
- 3) może kolidować z działaniami wynikającymi z PGW, które są ukierunkowane na osiągnięcie celów środowiskowych.

Jeżeli w sposób racjonalny i podbudowany merytorycznie wykluczono ww. ryzyka – analiza oddziaływania na cele środowiskowe może zostać ukończona.

Jeżeli jednak nie wykluczono takich ryzyk - to należy przejść do kolejnego etapu analitycznego.

2. Czy są dostępne wystarczające informacje o stanie środowiska objętego oddziaływaniem, pozwalające na szczegółową ocenę wpływu przedsięwzięcia na cele środowiskowe?

Jeżeli w ramach punktu 1 stwierdzono ryzyko negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na cele środowiskowe jcwp, jcwpd i obszarów chronionych - to należy ustalić, czy zakres dostępnych (posiadanych) danych pozwala na przeprowadzenie dalszej szczegółowej oceny projektu. Przykładowo: ustalono, że przedsięwzięcie może oddziaływać bezpośrednio na elementy hydromorfologiczne i pośrednio na elementy biologiczne, ale badania PMS nie dostarczają kompleksowych i aktualnych informacji na temat oceny stanu tych elementów. Innym przypadkiem może być sytuacja, w której projekt może wpływać na ekosystemy zależne od wód podziemnych, ale nie ma danych na temat obecnego stanu stosunków wodnych w miejscach występowania tych ekosystemów. Jeżeli takie sytuacje mają miejsce, to istnieje konieczność wykonania badania stanu środowiska (np. odpowiednio badania hydromorfologiczne, hydrobiologiczne i/lub hydrogeologiczne) w ramach kroku analitycznego opisanego w rozdziale 7.1.

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- a) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-2 i 7 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 3 UOOŚ;
- b) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 6, 6a, 8 i 11a w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ,
- c) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 409 ust. 1 pkt 2 lit. d, pkt 6 lit. a i pkt 7 PW.

7. SZCZEGÓŁOWA OCENA WPŁYWU NA CELE ŚRODOWISKOWE JCWP, JCWPD I OBSZARÓW CHRONIONYCH

Analiza na tym etapie powinna być spójna z informacjami wynikającymi z wcześniejszych etapów, w ramach których dokonano charakterystyki działania lub przedsięwzięcia, przedstawiono czynniki oddziaływania na stan wód, oraz opisano odbiorcę tych oddziaływań, tj. jcwp, jcwpd i obszary chronione objęte oddziaływaniem. Na tym etapie niezbędnym elementem jest porównanie aktualnego stanu środowiska do stanu prognozowanego. Wnioski wynikające z tej analizy powinny pozwolić na wyprowadzenie wiarygodnej i opartej na rzetelnych przesłankach odpowiedzi na pytania:

- a) czy przedsięwzięcie pogorszy stan wód?
- b) czy przedsięwzięcie uniemożliwi osiągnięcie celów środowiskowych jcwp/jcwpd/obszaru chronionego?

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- a) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-2 i 7 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 3 i art. 64 ust. 1c UOOŚ;
- b) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 6, 6a, 8, 9 i 11a w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ
- c) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 409 ust. 1 pkt 2 lit. d, pkt 6 lit. a i pkt 7 PW.

7.1. UWZGLĘDNIENIE PARAMETRÓW CELU ŚRODOWISKOWEGO OBJĘTYCH ODDZIAŁYWANIEM

Kluczowym elementem tego etapu jest odniesienie do parametrów (i ich wartości) celu środowiskowego (tj. do wskaźników charakteryzujących stan jcwp/jcwpd objętych oddziaływaniem oraz do celów środowiskowych obszarów chronionych).

Analiza ta powinna odnosić się do wszystkich elementów celu środowiskowego jednolitej części wód i powinna odnosić się do wymagań dla obszarów chronionych, o których mowa w art. 16 pkt 32 PW. Potwierdzają to m.in. „Wytyczne nr 36”, opracowanie JASPERS oraz wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie (IV SA/Wa 1757/13, utrzymany

w mocy wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego, sygn. akt II OSK 463/14). Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie stwierdził, że *„prawidłowa ocena wymagana w świetle art. 81 ust. 3 ustawy OOS winna polegać na ocenie wpływu zidentyfikowanych oddziaływań przedsięwzięcia na poszczególne wskaźniki jakości wód w zależności od ustanowionego dla danej JCWP celu środowiskowego. Niezbędnym do dokonania tej oceny jest porównanie, przy pomocy tych wskaźników jakości wód, aktualnego stanu JCWP oraz przewidywanego stanu JCWP w przypadku realizacji przedsięwzięcia. Efektem takiej analizy będzie odpowiedź na pytanie czy przedsięwzięcie wpłynie na stan/potencjał ekologiczny oraz stan chemiczny, a przez to na cele środowiskowe wyznaczone dla danej JCWP”*.

Kierując się powyższym, w Tabeli nr 1 zaprezentowano jedną z propozycji matryc obrazujących specyfikę badania wpływu na jcwp, a w Tabeli nr 2 - na jcwpd. Sposób konstruowania i wypełnienia matrycy powinien wskazać, że zostały uwzględnione wszystkie elementy ocenianego przedsięwzięcia, które mogą oddziaływać na poszczególne elementy stanu wód, oraz że zostały one poddane ocenie (sparametryzowanej lub skategoryzowanej). W poszczególnych komórkach matryc można zawrzeć opis i znaczenie oddziaływań lub kategorie oddziaływań i ich istotności. Należy zaznaczyć, że przedstawione matryce mogą zostać bardziej rozbudowane w zależności od potrzeb. Przykładowo: jeżeli przedsięwzięcie będzie się wiązało ze znacznymi przekształceniami hydromorfologicznymi cieku, to kolumnę pn. „elementy hydromorfologiczne” będzie warto rozbudować o poszczególne wskaźniki składowe Hydromorfologicznego Indeksu Rzecznego (wskazane i omówione w głównym dokumencie Ekspertyzy).

Tabela 1 Przykład matrycy wskazującej na zakres oceny wpływu na cele środowiskowe jcwp, w której dokonano pogrupowania wskaźników fizykochemicznych i chemicznych⁷

Główne aspekty oddziaływania przedsięwzięcia (przykładowe)	Stan/potencjał ekologiczny									Stan chemiczny
	Elementy biologiczne					Elementy hydromorfologiczne	Elementy fizykochemiczne			
	fitoplankton	makrofity	fitobentos	makrobezkręgowce bentosowe	ichtiofauna	Wskaźnik HIR (Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny) uwzględniający - reżim hydrologiczny, ciągłość oraz warunki	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe i	Wskaźniki charakteryzujące	Wskaźniki charakteryzujące warunki biogenne	Specyficzne syntetyczne i niesyntetyczne
Etap realizacji przedsięwzięcia										
Odwodnienie terenu - utworzenie leja depresji										
Budowa wylotu wód z odwodnienia										

⁷ opracowując tabelę dla konkretnego projektu należy odpowiednio wykorzystać tabele nr 4 z ekspertyzy głównej

Główne aspekty oddziaływania przedsięwzięcia <i>(przykładowe)</i>	Stan/potencjał ekologiczny										Stan chemiczny
	Elementy biologiczne					Elementy hydromorfologiczne	Elementy fizykochemiczne				Substancje, dla których ustanowiono środowiskowe normy jakości
	fitoplankton	makrofity	fitobentos	makrobezkręgowce bentosowe	ichtiofauna	Wskaźnik HIR (Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny) uwzględniający - reżim hydrologiczny, ciągłość oraz warunki	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe i	Wskaźniki charakteryzujące	Wskaźniki charakteryzujące warunki biogenne	Specyficzne syntetyczne i niesyntetyczne	
Ukształtowanie dna i brzegów cieku w celu zapewnienia odpowiedniej przepustowości do przyjęcia wód z odwodnienia											
Odprowadzanie wód z odwodnienia (w tym: wprowadzenie											

Główne aspekty oddziaływania przedsięwzięcia (przykładowe)	Stan/potencjał ekologiczny										Stan chemiczny
	Elementy biologiczne					Elementy hydromorfologiczne	Elementy fizykochemiczne				Substancje, dla których ustanowiono środowiskowe normy jakości
	fitoplankton	makrofity	fitobentos	makrobezkręgowce bentosowe	ichtiofauna	Wskaźnik HIR (Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny) uwzględniający - reżim hydrologiczny, ciągłość oraz warunki	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe i	Wskaźniki charakteryzujące	Wskaźniki charakteryzujące warunki biogenne	Specyficzne syntetyczne i niesyntetyczne	
ładunku zanieczyszczeń)											
Etap eksploatacji przedsięwzięcia											
Utrzymanie umocnień w korycie cieku											
Eksploatacja i utrzymanie obiektów odwadniających											

Główne aspekty oddziaływania przedsięwzięcia (przykładowe)	Stan/potencjał ekologiczny										Stan chemiczny
	Elementy biologiczne					Elementy hydromorfologiczne	Elementy fizykochemiczne				Substancje, dla których ustanowiono środowiskowe normy jakości
	fitoplankton	makrofity	fitobentos	makrobezkręgowce bentosowe	ichtiofauna	Wskaźnik HIR (Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny) uwzględniający - reżim hydrologiczny, ciągłość oraz warunki	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe i	Wskaźniki charakteryzujące	Wskaźniki charakteryzujące warunki biogenne	Specyficzne syntetyczne i niesyntetyczne	
Utrzymanie brzegów i dna cieku w rejonie urządzeń wodnych											
Odprowadzanie ścieków i/lub wód opadowych											
Etap likwidacji przedsięwzięcia											
Likwidacja umocnień cieków i urządzeń wodnych											

Główne aspekty oddziaływania przedsięwzięcia (przykładowe)	Stan/potencjał ekologiczny									Stan chemiczny
	Elementy biologiczne					Elementy hydromorfologiczne	Elementy fizykochemiczne			Substancje, dla których ustanowiono środowiskowe normy jakości
	fitoplankton	makrofity	fitobentos	makrobezkręgowce bentosowe	ichtiofauna	Wskaźnik HIR (Hydromorfologiczny Indeks Rzeczny) uwzględniający - reżim hydrologiczny, ciągłość oraz warunki	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe i	Wskaźniki charakteryzujące	Wskaźniki charakteryzujące warunki biogenne	
Likwidacji obiektów odwadniających										
Roboty ziemne										

Tabela 2 Ocena oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na stan JCWPd

Test klasyfikacyjny oceny stanu jcwpd	Ocena oddziaływania na stan jcwpd
Stan ilościowy jcwpd	
I.1 – bilans wodny	ustalenie czy łączny pobór wód podziemnych w jcwpd nie przekroczy dostępnych zasobów wód podziemnych w jcwpd
I.2 – ascenzja/ingresja wód słonych lub innych wód zdegradowanych	ustalenie czy pobór wód podziemnych nie uruchomi procesów ascenzji lub ingresji
I.3 – ochrona ekosystemów zależnych od wód podziemnych	ustalenie czy zmiana położenia zwierciadła wód podziemnych nie spowoduje zagrożenia dla ekosystemów zależnych od wód podziemnych (należy uwzględnić wartości kryterialne dla poszczególnych typów siedlisk - według metodyk oceny stanu siedlisk przyrodniczych)
I.4 - ochrona stanu wód powierzchniowych	ustalenie czy pobór wód podziemnych nie spowoduje braku utrzymania przepływu nienaruszalnego w wodach powierzchniowych
Stan chemiczny jcwpd	
C.1 – ogólna ocena stanu chemicznego	ustalenie czy w związku z planowanym przedsięwzięciem nie nastąpi przekroczenie wartości progowych dobrego stanu wskaźników jakości
C.2 - ascenzja/ingresja wód słonych lub innych wód zdegradowanych	ustalenie czy w związku z planowanym przedsięwzięciem nie nastąpi przekroczenie wartości kryterialnych wskaźników indykatorywnych dla procesów ascenzji (Cl, SO ₄ , Na)
C.3 - ochrona ekosystemów zależnych od wód podziemnych	ustalenie czy w związku z planowanym przedsięwzięciem nie nastąpi przekroczenie wartości kryterialnych wskaźników biogennych (N, P, K)
C.4 - ochrona stanu wód powierzchniowych	ustalenie czy w związku z planowanym przedsięwzięciem nie nastąpi pogorszenie stanu wód powierzchniowych
C.5 – ochrona wód podziemnych przeznaczonych do spożycia przez ludzi	ustalenie czy w związku z planowanym przedsięwzięciem nie nastąpi pogorszenie jakości wód (przekroczenie wartości kryterialnych ustalonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 11.12.2017 r.)

Szczegółowe ustalenia dla poszczególnych testów klasyfikacyjnych (oceny stanu jcwpc) zostały określone w pracy pn. „Aktualizacja metodyki oceny stanu JCWPd wraz z opracowaniem metodyki analizy odwracania trendów zanieczyszczeń” (Palak-Mazur D. i in., Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, 2020), dostępnej na stronie internetowej GIOŚ⁸.

Przepisy polskie i unijne nie wskazują metod prognozowania oddziaływania na stan wód. Praktyka pokazuje, że w odniesieniu do kwestii ilościowych (pobór wód, odprowadzanie ścieków i wód z odwodnienia, wprowadzenie ładunków zanieczyszczeń) możliwe jest przeprowadzenie analiz obliczeniowych ukierunkowanych na modelowanie stężenia zanieczyszczeń i obliczania ich ładunku w wodach.

W odniesieniu do badania wpływu na stan elementów biologicznych, analiza wymaga zastosowania wiedzy eksperckiej i odniesienia do zasady przezorności (wynikającej m.in. z art. 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska). Praktyka jej stosowania wymaga, by wszelkie racjonalnie uzasadnione prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków traktować tak, jak pewność ich wystąpienia. Według Komunikatu Komisji Europejskiej COM/2000/0001 z dnia 2 lutego 2000 r. w sprawie stosowania zasady przezorności, jej przywołanie jest uzasadnione, jeżeli spełnione są trzy wstępne warunki: zidentyfikowano potencjalnie negatywne skutki, przeprowadzono ocenę dostępnych danych naukowych, nie ma pewności naukowej wykluczającej ryzyko znaczącego negatywnego oddziaływania. Odnośnie wpływu elementów fizykochemicznych na elementy biologiczne pomocne mogą być opracowania wykonane na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w 2018 r., przygotowane przez Instytut Ochrony Środowiska - Państwowy Instytut Badawczy oraz Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Państwowy Instytut Badawczy:

- 1) „Monografia. Wskaźniki fizykochemiczne w ocenie stanu ekologicznego wód powierzchniowych - weryfikacja standardów środowiskowych”⁹,
- 2) „Aktualizacja metod oceny stanu ekologicznego wód powierzchniowych na podstawie elementów fizykochemicznych. Zadanie 2.2 - Opracowanie nowych wartości granicznych dla wskaźników fizykochemicznych elementów oceny jakości wód powierzchniowych”¹⁰.

⁸ https://mjwp.gios.gov.pl/art_metodyka/o-metodyce.html

⁹ https://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/Zadanie_2-7_Monografia_naukowa_POPR.pdf

¹⁰ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/524/12322856/12611940/12611941/dokument407481.PDF>

Warto odnotować istnienie publikacji sprzyjających kategoryzacji istotności niektórych oddziaływań (np. Janic 2017¹¹, Prus i in. 2018¹², Biedroń i in. 2018).

Warto dodać, że co do zasady przestrzennym punktem odniesienia prowadzonych analiz powinien być punkt pomiarowo - kontrolny, w którym dokonywana jest ocena stanu jednolitej części wód. Możliwa jest sytuacja, w której dane oddziaływanie będzie miało istotny charakter w skali lokalnej, ale nie będzie miało znaczenia dla całej jcwp lub jcwpd (w tej sytuacji zastosowanie będą miały jedynie ogólne przepisy o ochronie wód).

W przypadku wprowadzania do wód ścieków, konieczne może być ustalenie zasięgu oddziaływania w celu ustalenia wpływu na stan wód w punkcie pomiarowo-kontrolnym. Jeżeli wystąpi zasadność takiej analizy - to pomocne mogą być opracowania:

- 1) „Wytyczne techniczne dotyczące wyznaczania stref mieszania zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy 2008/105/WE” (Komisja Europejska, 2010)^{13, 14},
- 2) „Identyfikacja substancji priorytetowych i określenie stref mieszania w zlewni rzeki pilotażowej – rzeka Silnica” (Wind-Hydro, 2014)¹⁵,
- 3) „Compilation of EPA Mixing Zone Documents” (United States Environmental Protection Agency, 2006)¹⁶,
- 4) „Obliczanie przepływu nienaruszalnego. Poradnik” (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Państwowy Instytut Badawczy, 2008),
- 5) „Metody obliczania przepływu średniego niskiego SNQ (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Państwowy Instytut Badawczy, 2022)¹⁷.

7.2. UWZGLĘDNIENIE ODDZIAŁYWAŃ SKUMULOWANYCH

Istotnym elementem oceny oddziaływania na cele środowiskowe jcwp, jcwpd i obszarów chronionych jest zidentyfikowanie i przedstawienie oddziaływań skumulowanych. Analiza tego typu oddziaływań jest obligatoryjnym elementem postępowań, w ramach których

¹¹ https://www.plk-sa.pl/files/public/user_upload/pdf/Ochrona_srodowiska/16.02.2018/Ekspertyza_dotyczaca_oddziaływania_linii_kolejowej_na_ryby_i_m_inogi_oraz_zalecanych_rozwiazan_minimalizujacych.rar

¹² https://www.wwf.pl/sites/default/files/2018-10/Dobre_praktyki_utrzymania_rzek_wyd_II.pdf

¹³ <https://circabc.europa.eu/ui/group/9ab5926d-bed4-4322-9aa7-9964bbe8312d/library/761fc9d6-f230-49f4-b9ef-8de9a8720cde/details>

¹⁴ arkusze obliczeniowe: <https://circabc.europa.eu/ui/group/9ab5926d-bed4-4322-9aa7-9964bbe8312d/library/eb2ea5a0-c2dc-4105-8a39-c86aaef089b9/details>

¹⁵ <http://oze.nfosigw.gov.pl/download/gfx/nfosigw/pl/nfoekspertyzy/858/161/1/2013-637.pdf>

¹⁶ <https://www.epa.gov/sites/default/files/2018-10/documents/compilation-epa-mixingzone-documents.pdf>

¹⁷ <https://www.imgw.pl/sites/default/files/2022-01/imgw-pib-monografia-2022.01-metody-obliczania-przeplywu-sredniego-niskiego-sqn-calosc-min.pdf>

przeprowadza się ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Powinna być ona udokumentowana w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, zgodnie z art. 66 ust. 1 pkt 3b UOOŚ. Przepis ten wskazuje, że w raporcie należy przedstawić *„informacje na temat powiązań z innymi przedsięwzięciami, w szczególności kumulowania się oddziaływań przedsięwzięć realizowanych, zrealizowanych lub planowanych, dla których wydano decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, znajdujących się na terenie, na którym planuje się realizację przedsięwzięcia, oraz w obszarze oddziaływania przedsięwzięcia lub których oddziaływania mieszczą się w obszarze oddziaływania planowanego przedsięwzięcia -w zakresie, w jakim ich oddziaływania mogą prowadzić do skumulowania oddziaływań z planowanym przedsięwzięciem”*. Niezależnie od powyższego, obowiązuje przepis wskazany w art. 66 ust. 1 pkt 8 UOOŚ wskazujący na konieczność przedstawienia (w ww. raporcie) opisu przewidywanych znaczących oddziaływań – m.in. skumulowanych.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na art. 437 ust. 1 PW; wskazuje on, że *„Jeżeli jednocześnie prowadzi się dwa lub więcej postępowań o wydanie oceny wodnoprawnej dotyczącej inwestycji lub działania planowanych:*

1) w obrębie tej samej jednolitej części wód¹⁸,

2) sąsiadujących ze sobą jednolitych części wód¹⁶

- organ (...) dokonuje oceny skumulowanego oddziaływania inwestycji lub działania na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych (...)”.

Powyższy przepis należy zestawić z art. 428 PW; wskazuje on, że w przypadku przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w rozumieniu UOOŚ) ocenę wodnoprawną zastępuje się decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach oraz decyzją, przed wydaniem której jest przeprowadzana ponowna OOŚ (o ile taka ocena jest przeprowadzana). W postępowaniach o wydanie tych decyzji należy odpowiednio stosować ustalenia wynikające z przepisów o ocenach wodnoprawnych (tj. PW dział IX, rozdział 5, art. 425-440). Oznacza to, że jeżeli przedsięwzięcie będące przedmiotem OOŚ jest wymienione w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 sierpnia 2019 r. w sprawie rodzajów inwestycji i działań, które wymagają uzyskania oceny wodnoprawnej – to w ramach postępowania należy zastosować ww. wytyczne wynikające z art. 437 PW, czyli należy uwzględnić informacje o postępowaniach w sprawie ocen wodnoprawnych, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach i postępowaniach, w ramach których przeprowadzana jest ponowna OOŚ.

¹⁸ czyli: jcwp i jcwpd

Mając na uwadze specyfikę analizy oddziaływania na stan wód, zasadnym jest uwzględnienie innych presji, które wpływają na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych. Katalog tych presji każdorazowo będzie odmienny, w zależności od specyfiki jednolitej części wód objętej oddziaływaniem oraz od charakterystyki oddziaływania będącego przedmiotem analizy. Będzie ona pomocna przy oszacowaniu zdolności środowiska do przyjęcia nowych presji antropogenicznych. Pozwoli to także na zidentyfikowanie tych czynników, które utrudniają osiągnięcie celów środowiskowych. Na koniec warto dodać, że kwestia podejścia do oddziaływań skumulowanych w kontekście celów środowiskowych jednolitych części wód jest szerzej omówiona w publikacji mec. Michała Behnke pn. *„Ocena oddziaływań skumulowanych w postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć z zakresu gospodarowania wodami”* (w: Pchalek M. (red.). *Gospodarowanie wodami. Kluczowe wyzwania w ramach nowego cyklu planistycznego*, Wolters Kluwer Polska, 2020). Pewne wytyczne w tym zakresie można także znaleźć w wytycznych Komisji Europejskiej z 2018 r. pn. *„Wytyczne dotyczące wymogów w odniesieniu do energetyki wodnej w związku z unijnymi przepisami dotyczącymi ochrony przyrody”* (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej OJ C 213, 18.6.2018, p. 1-61).

7.3. MOŻLIWOŚĆ ZASTOSOWANIA DODATKOWYCH DZIAŁAŃ MINIMALIZUJĄCYCH

Przeprowadzenie szczegółowej oceny wpływu działania lub przedsięwzięcia na cele środowiskowe może doprowadzić do konkluzji, że możliwe jest wprowadzenie rozwiązań pozwalających na unikanie, zapobieganie, ograniczanie lub kompensację negatywnych oddziaływań na środowisko wodne. Będzie to szczególnie istotne w przypadku, gdy ich wdrożenie pozwoli na uniknięcie kolizji z celem środowiskowym i z pozostałymi ustaleniami PGW (w szczególności w zakresie działań ukierunkowanych na osiągnięcie celów środowiskowych). Jeżeli zostanie ustalona taka możliwość – to niezbędna będzie ocena ich adekwatności, skuteczności i wykonalności – odpowiednio na etapach realizacji, eksploatacji, użytkowania lub likwidacji przedsięwzięcia.

7.4. POGORSZENIE STANU WÓD

Przywołane wcześniej „Wytyczne nr 36” wskazują, że pojęcie pogorszenia stanu (lub potencjału) ekologicznego odnosi się do zmian między klasami, a nie w obrębie klas – przy czym odnosi się do każdego elementu jakości, a nie tylko do sumarycznego stanu lub potencjału ekologicznego. Podobne stanowisko przedstawił również Trybunał

Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie rzeki Wezera (sprawa C-461/13). Trybunał wskazał, że obniżenie klasyfikacji choćby jednego z klasyfikowanych elementów (np. jednego z parametrów fizykochemicznych) – nawet jeśli nie będzie to skutkowało obniżeniem całościowej klasy stanu / potencjału ekologicznego – oznacza „pogorszenie stanu wód”. Jeżeli jednak dany element już znajduje się w najniższej klasie, to każde pogorszenie tego elementu stanowi „pogorszenie stanu” jcwp. W praktyce można wyróżnić kilka możliwych sytuacji mogących oznaczać pogorszenie stanu wód, co zostało przedstawione w poniższych diagramach. Dla celów niniejszej publikacji zdecydowano się na znaczne uproszczenie sposobu przedstawienia elementów składowych stanu wód, podobnie jak to uczyniono w ww. wytycznych; każdy z poniższych przykładów (zaczepnięty właśnie z ww. wytycznych) prowadzi do konkluzji o pogorszeniu stanu jcwp.

Tabela 3 Przykład nr 1. Pogorszenie stanu wód wynika ze zmian w kolumnach nr 3, 4, 6 i 10. Zmieniła się ogólna ocena stanu / potencjału ekologicznego wód

Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów hydromorfologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych			Stan/potencjał ekologiczny
	Flora wodna	Makrobezkręgowce bentosowe	Ichtiofauna	Reżim hydrologiczny	Ciągłość	Warunki morfologiczne	Typowe elementy fizyko-	Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stan wyjściowy	II	II	III	<II	II	<II	II	II	III
Stan prognozowany	II	III	IV	<II	<II	<II	II	II	IV

Tabela 4 **Przykład nr 2.** Pogorszenie stanu wód wynika ze zmian w kolumnach nr 4, 5 i 7.

Nie zmieniła się ogólna ocena stanu / potencjału ekologicznego wód.

	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów hydromorfologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych		Stan/potencjał ekologiczny
	Flora wodna	Makrobezkręgowce bentosowe	Ichtiofauna	Reżim hydrologiczny	Ciągłość	Warunki morfologiczne	Typowe elementy	Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stan wyjściowy	II	I	I	I	I	I	II	I	II
Stan prognozowany	II	I	II	II	I	II	II	I	II

Tabela 5 **Przykład nr 3.** Pogorszenie stanu wód wynika ze zmian w kolumnie nr 4 (pogorszył się stan tego z komponentów, który już był w najniższej klasie). Nie zmieniła się ogólna ocena stanu / potencjału ekologicznego wód.

	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów hydromorfologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych		Stan/potencjał ekologiczny
	Flora wodna	Makrobezkręgowce bentosowe	Ichtiofauna	Reżim hydrologiczny	Ciągłość	Warunki morfologiczne	Typowe elementy fizyko-chemiczne	Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stan wyjściowy	II	III	V	II	II	II	<II	<II	V
Stan prognozowany	II	III	V↓	II	II	II	<II	<II	V

8. OCENA DOPUSZCZALNOŚCI ZASTOSOWANIA PRZESŁANEK WSKAZANYCH W ART. 4 UST. 7 RDW (ART. 66-68 USTAWY PRAWO WODNE)

Wynikający z art. 66-68 PW oraz z art. 4 ust. 7 RDW system odstępstw od obowiązku niekolidowania inwestycji z celem środowiskowym nie przewiduje możliwości odstępstwa:

- 1) od celów środowiskowych w zakresie stanu chemicznego jcwp/jcwpd,
- 2) od celów środowiskowych dla obszarów chronionych (te możliwe są do zastosowania w trybie przepisów regulujących zasady ochrony tych obszarów),
- 3) dla przedsięwzięć, które nie są:
 - a) nową zmianą charakterystyki fizycznej (wg PW: właściwości fizycznych) jcwp,
 - b) nową zmianą poziomu jcwpd (wg PW: wód podziemnych),
 - c) nową zrównoważoną formą działalności gospodarczej człowieka (wg PW: nowym działaniem człowieka, zgodnym z zasadą zrównoważonego rozwoju i niezbędnym dla rozwoju społeczeństwa) – przy czym skutki tego typu są dopuszczalne tylko dla sytuacji, w której dojdzie do pogorszenia stanu/potencjału ekologicznego jcwp z najwyższego (dobrego/maksymalnego) do dobrego.

Trzeba podkreślić, że ww. zmiany charakterystyki fizycznej/właściwości fizycznych jcwp oraz zmiany poziomu jcwpd dotyczą wyłącznie nowych przedsięwzięć (w tym: zmienianych warunków oddziaływania na wody dotychczas eksploatowanego przedsięwzięcia).

„Wytyczne nr 36” wyraźnie wyjaśniają, że *„Nowe zmiany w charakterystyce fizycznej części wód powierzchniowych oznaczają zmiany charakterystyki hydromorfologicznej (system hydrologiczny, ciągłość rzeki, warunki morfologiczne, reżim pływów). Nie istnieją żadne wymogi dotyczące rozmiaru lub zakresu przestrzennego zmian przewidzianych w danym projekcie. Powyższemu przepisowi podlegają również nieznaczne zmiany”*.

Wytyczne mówią również, że art. 4 ust. 7 RDW nie przewiduje zastosowania tego przepisu w przypadku pogorszenia się stanu / potencjału ekologicznego jcwp lub stanu chemicznego na skutek odprowadzania do niej zanieczyszczeń ze źródeł punktowych lub rozproszonych. Jednak trzeba mieć na uwadze, że w specyficznych przypadkach zrzuty wód lub ścieków mogą powodować zmianę charakterystyki fizycznej i warunków hydromorfologicznych jcwp - co już umożliwiłoby zastosowanie odstępstwa. Warto zaznaczyć, że każda znacząca zmiana

parametrów hydromorfologicznych pociąga za sobą zmiany zależnych od hydromorfologii elementów biologicznych i fizykochemicznych.

Należy zauważyć, że w krajowym systemie klasyfikacji stanu rzecznych jcwp, elementy hydromorfologiczne wyrażają się jedynie we wskaźniku HIR - który nie obejmuje kompleksowo wszystkich aspektów hydromorfologicznych. Metodyka jego określania (Szoszkievicz, 2017¹⁹) bardzo oszczędnie traktuje aspekty hydrologiczne (reżim hydrologiczny: wielkość i dynamika przepływu wody, połączenie z jcwpd) i hydrodynamiczne. Powstanie nowego wylotu/zrzutu byłoby uwzględnione w wartości wskaźnika HIR, ale modyfikacja samych kwestii hydrologicznych - niekoniecznie, podobnie jak warunki zachowania równowagi hydrodynamicznej cieku. Należy się jednak spodziewać zmian w przedmiotowym zakresie, ponieważ metodyka HIR jest oparta na normie EN 14614:2004 (i ta norma jest zapisana w RDW) i jej polskim odpowiedniku z 2008 r., a w 2020 r. przyjęto aktualizację europejskiej normy.

Podsumowując: niniejszy krok analityczny powinien zakończyć się wnioskiem na temat tego, czy działanie lub przedsięwzięcie będące przedmiotem oceny (które wcześniej uznano za kolidujące z celami środowiskowymi), może podlegać pod ewentualne zastosowanie odstępstwa, o którym mowa w art. 66-68 PW.

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- a) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-2, 7 i 12 w związku z art. 63 ust. 3 pkt 2 i art. 64 ust. 1c UOOŚ;
- b) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 6-7 i 11a-11b, ew. ust. 2b i ust. 5 w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ,
- c) w odniesieniu do operatów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 66-68 PW.

¹⁹ https://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/Podrecznik_HIR.pdf

9. ANALIZA WYSTĘPOWANIA PRZESŁANEK WSKAZANYCH W ART. 4 UST. 7 RDW (ART. 66-68 USTAWY PRAWO WODNE)

Jeżeli w poprzednich etapach stwierdzono, że oceniane przedsięwzięcie będzie niekorzystnie wpływać na cele środowiskowe oraz istnieje potencjalna możliwość zastosowania odstępstwa (tzw. derogacji) w trybie art. 4 ust. 7 RDW (art. 66-68 PW) to należy przeanalizować występowanie przesłanek, o których mowa w tych przepisach.

W art. 68 PW przesłanki te sformułowano następująco:

68. Przepisy art. 66 i art. 67 stosuje się, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) podejmowane są wszelkie działania, aby łagodzić skutki negatywnych oddziaływań na stan jednolitych części wód;*
- 2) przyczyny zmian i działań, o których mowa w art. 66 i art. 67, są szczegółowo przedstawione w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza i są aktualizowane co 6 lat;*
- 3) przyczyny zmian i działań, o których mowa w art. 66, są uzasadnione nadrzędnym interesem publicznym, a pozytywne efekty związane z ochroną zdrowia, utrzymaniem bezpieczeństwa oraz zrównoważonym rozwojem przeważają nad korzyściami dla społeczeństwa i środowiska związanymi z osiągnięciem celów środowiskowych, o których mowa w art. 55, utraconymi w następstwie tych zmian i działań;⁵⁴) zakładane korzyści wynikające ze zmian i działań, o których mowa w pkt 1-3, nie mogą zostać osiągnięte przy zastosowaniu innych działań, znacząco korzystniejszych z punktu widzenia interesów środowiska, ze względu na negatywne uwarunkowania wykonalności technicznej lub nieproporcjonalnie wysokie koszty.*

Dla analiz wpływu na stan wód, które są prowadzone dla potrzeb np. zgód wodnoprawnych lub w ramach OOS, znaczenie mają ww. punkty 1, 3 i 4.

Wyjaśnienia wymaga punkt 2 mówiący o tym, że informacja o ww. działaniu lub przedsięwzięciu powinna być szczegółowo przedstawiona w PGW i powinna być aktualizowana co 6 lat. Spełnienie przesłanki wskazanej w tym punkcie nie ma znaczenia dla procesu wydawania zgody na realizację przedsięwzięcia. Powyższe oznacza, że:

- 1) warunkiem wydania zgody na działanie lub przedsięwzięcie nie jest konieczność uprzedniego wpisania go do PGW,

- 2) obowiązek wpisania informacji o działaniu lub przedsięwzięciu do PGW pozostaje poza zakresem działania wnioskodawcy, lecz spoczywa na administracji państwowej odpowiedzialnej za opracowanie i przyjęcie PGW.

Analiza spełniania ww. przesłanek dopuszczających realizację działania lub przedsięwzięcia, wymaga udzielenia odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy zostały podjęte wszystkie możliwe kroki zmierzające do ograniczenia negatywnego oddziaływania wpływu na stan jednolitych części wód, jeżeli tak, to jakie?

W sytuacji, gdy stwierdzono, iż w wyniku realizacji działania/przedsięwzięcia dojdzie do pogorszenia stanu wód lub uniemożliwienia osiągnięcia celów środowiskowych, należy rozważyć korektę zamierzeń, realizację wariantów alternatywnych lub rezygnację z realizacji działania/przedsięwzięcia.

Ocena przedsięwzięcia pod kątem spełnienia omawianego warunku powinna polegać na zidentyfikowaniu możliwych do realizacji działań mających na celu unikanie, zapobieganie, ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko, wraz z oceną ich skuteczności odpowiednio na etapach realizacji, eksploatacji i ewentualnej likwidacji przedsięwzięcia. Mogą się one wyrażać np. w zmianie sposobu osiągnięcia celu, któremu ma służyć inwestycja, w modyfikacji projektu, w zmianie terminów jego realizacji, zmianie sposobu wykonania, modyfikacji zasad funkcjonowania, dostosowania do sezonowej zmienności uwarunkowań biologicznych lub hydrologicznych, podjęciu dodatkowych działań mających na celu zmniejszenie prognozowanej presji na środowisko – przy czym powinny być one ukierunkowane na unikanie pogorszenia stanu wód oraz na umożliwienie osiągnięcia celów środowiskowych. W świetle powyższego za odpowiedni środek może być uznana także kompensacja utraconych wartości (np. istotnych elementów morfologicznych cieków w innych częściach jcwp) pod warunkiem, że zostanie przeprowadzona w ramach jednolitej części wód podlegającej oddziaływaniom.

Należy zadbać o to, by działania minimalizujące były adekwatne do prognozowanych oddziaływań oraz by istniała pewność co do ich wykonania i wykonalności (w sensie technicznym, prawnym i finansowym). „Wytoczne nr 36” wskazują również, że środki te nie powinny prowadzić do nieproporcjonalnych kosztów.

Jest to podejście adekwatne do wskazań Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej który wskazał, że podstawą do zaprojektowania działań minimalizujących i kompensujących powinna być rzetelna analiza oddziaływania na środowisko (zob. np. wyrok w sprawie C-304/05, pkt 83 oraz C-404/09, pkt 109). W wyroku w sprawie C-521/12 (pkt 36) Trybunał wskazał (wprawdzie w odniesieniu do przepisów dyrektywy siedliskowej, niemniej charakter

sprawy jest bardzo podobny), że znajomość skutków oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000 stanowi niezbędną przesłankę zastosowania art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej, ponieważ w przeciwnym wypadku nie będzie można dokonać oceny żadnej z przesłanek zastosowania tego przepisu stanowiącego odstępstwo. Ocena ewentualnych nadrzędnych względów interesu publicznego oraz rozwiązań alternatywnych wymaga bowiem ich rozważenia względem niekorzystnych skutków spowodowanych przez dany plan lub przedsięwzięcie na określonym terenie.

W kontekście powyższego warto zwrócić uwagę na ustalenia „Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030”. Warto też pamiętać, że w polskim porządku prawnym istnieje przepis art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska: „jeżeli ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa, należy podejmować działania mające na celu naprawienie wyrządzonych szkód, w szczególności przez kompensację przyrodniczą”. Ponadto, ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie zobowiązuje podmioty korzystające ze środowiska (w art. 9 ust. 1) do tego, by w przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku podmioty te niezwłocznie podjęły działania zapobiegawcze.

2. Czy korzystne cele, którym służą zmiany lub modyfikacje części wód, mogą być osiągnięte za pomocą innych działań, znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego?

Z pytania wynika konieczność udowodnienia, że korzystne cele wynikające z realizacji projektu (którym służą niekorzystne zmiany lub modyfikacje części wód) nie mogą zostać osiągnięte (ze względu na możliwości techniczne lub nieproporcjonalne koszty) za pomocą innych działań, znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego.

Jednym z najistotniejszych elementów oceny jest rozważenie możliwości alternatywnego sposobu osiągnięcia celu, któremu miała służyć realizacja przedsięwzięcia. Niezbędne jest zatem zbadanie czy cel ten można osiągnąć za pomocą innych środków znacznie korzystniejszych ze środowiskowego punktu widzenia (przy czym „Wytoczne nr 36” doprecyzowują, że „środki lub rozwiązania alternatywne mogą obejmować alternatywne lokalizacje, różne skale lub rozwiązania konstrukcyjne przedsięwzięcia, albo alternatywne procesy”, przy czym mają to być rozwiązania technicznie wykonalne i racjonalnie uzasadnione pod względem kosztów).

Analizie poddać trzeba wszystkie wykonalne rozwiązania alternatywne. Trzeba tu wykazać, dlaczego wariant wskazany przez wnioskodawcę do realizacji nie może z przyczyn technicznych lub ekonomicznych zostać zastąpiony przez wariant znacznie korzystniejszy z

punktu widzenia celów ochrony wód. Jest to podejście odmienne od typowej praktyki stosowanej w ramach OOŚ, które najczęściej skupiają się na zidentyfikowaniu najlepszego wariantu - a nie na braku wariantów alternatywnych. Tymczasem przed przystąpieniem do zbadania czy przedsięwzięcie jest wyrazem nadrzędnego interesu publicznego, należy wykazać brak rozwiązań alternatywnych (por. wyrok TSUE w sprawie *Castro Verde*, C-239/04, pkt 36-39).

3. Czy przyczyny ocenianych zmian lub działań są uzasadnione nadrzędnym interesem publicznym, a korzyści z realizacji działania lub przedsięwzięcia przeważają nad korzyściami z osiągnięcia celów środowiskowych, które zostaną utracone w wyniku realizacji ww. działania lub przedsięwzięcia?

Zgodnie z „Wytycznymi nr 36” przyjmuje się, iż przyczyny stanowiące nadrzędny interes publiczny występują w sytuacjach, w których przewidywane przedsięwzięcia okazują się niezbędne w ramach:

- działań lub polityk mających na celu ochronę podstawowych wartości życia obywateli (zdrowia, bezpieczeństwo, środowisk naturalne);
- polityk fundamentalnych dla państwa i społeczeństwa;
- prowadzenia działań o charakterze gospodarczym lub społecznym, podlegających szczególnym wymaganiom związanym ze świadczeniem usług publicznych.

Wytyczne odwołują się w tym zakresie do publikacji Komisji Europejskiej na temat zarządzania obszarami Natura 2000²⁰; te z kolei odwołują się m.in. do wyroku TSUE w sprawie C-182/10, gdzie Trybunał wskazał: „Interes mogący uzasadniać, w rozumieniu art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej, realizację planu lub przedsięwzięcia winien być jednocześnie »publiczny« i »nadrzędny«, co oznacza, że jego waga winna być na tyle duża, by można było ją przeciwstawić nakreślonej przez tę dyrektywę celowi ochrony siedlisk przyrodniczych dzięki fauny i flory”. Komisja wskazuje też, że *„interes publiczny musi być nadrzędny (...) nie każdy rodzaj interesu publicznego o charakterze społecznym lub gospodarczym spełnia ten warunek, w szczególności w zestawieniu ze szczególną wagą interesów chronionych dyrektywą”*. Ponadto, *„interes publiczny może być nadrzędny tylko wówczas, gdy jest interesem długofalowym; krótkoterminowe interesy gospodarcze lub inne, które przyniosłyby społeczeństwu jedynie krótkotrwałe korzyści, nie są wystarczające, by przeważać nad długofalowymi interesami ochrony zabezpieczonymi przez dyrektywę”* (siedliskową).

²⁰ „Ocena planów i przedsięwzięć w odniesieniu do obszarów Natura 2000 - Wytyczne metodyczne dotyczące przepisów art. 6 ust. 3 i 4 dyrektywy siedliskowej 92/43/EWG”

Trzeba również zbadać, czy korzyści dla środowiska i dla społeczeństwa płynące z osiągnięcia celów środowiskowych są przeważone przez korzyści wynikające z realizacji przedsięwzięcia, w szczególności w odniesieniu do ochrony zdrowia, utrzymania bezpieczeństwa oraz zrównoważonego rozwoju. Stosowna analiza kosztów i korzyści związanych z projektem powinna umożliwić dokonanie oceny tego, czy korzyści z osiągnięcia celów środowiskowych są przeważone przez wpływ korzyści wynikających z realizacji przedsięwzięcia. „Wytyczne nr 36” wskazują, że należy podjąć próbę ilościowego określenia korzyści lub utraconych korzyści i wyrażenia ich kategoriach finansowych, tak aby obie części analizy były porównywalne. Jednak w wielu przypadkach trudno będzie wyrazić w kategoriach finansowych i określić ilościowo wszystkie zyskane i utracone korzyści. W związku z tym należy przeprowadzić wielowymiarową analizę uwzględniającą różne korzyści i oddziaływania, zarówno pod względem finansowym, ilościowym, jak i jakościowym. Nie oznacza to, że konieczne jest przełożenie korzyści na pieniądze lub oszacowanie wszystkich kosztów i korzyści. Odpowiednia kombinacja danych jakościowych, ilościowych i, w niektórych przypadkach, pieniężnych powinna zależeć z jednej strony od tego, jakie informacje są konieczne do podjęcia decyzji, a z drugiej – jakie informacje są proporcjonalne i możliwe do zebrania. W ocenie ekonomicznej pojawia się wyzwanie związane z ujęciem ilościowym i pieniężnym zysków i strat środowiskowych. Jednak przeprowadzenie analizy opartej na wielu kryteriach może dostarczyć bardziej istotnych informacji i wyników niż analiza kosztów i korzyści oparta wyłącznie o kryterium finansowe.

Według art. 4 ust. 8-9 RDW oraz art. 69 PW, stosowanie omawianego rodzaju odstępstwa jest dopuszczalne pod warunkiem, że:

- nie koliduje to z obowiązkiem osiągnięcia celów RDW w innych jednolitych częściach wód w granicach tego samego obszaru dorzecza (ale jeżeli kolizja taka miałaby wystąpić, to należy przeprowadzić odrębne badania wpływu na stan tych jednolitych części wód objętych oddziaływaniem),
- nie uniemożliwia i nie zagraża to realizacji wymogów dotyczących ochrony środowiska wynikających z odrębnych przepisów (np. o ochronie przyrody).

Wyjaśnienia dotyczące omawianego kroku analitycznego powinny być oparte na dowodach i odwoływać się do skonkretyzowanych ustaleń, co powinno być należycie udokumentowane w dokumentacji postępowania administracyjnego.

Podstawą prawną do przedstawienia ww. informacji w dokumentacji wymaganej przepisami o ocenach oddziaływania na środowisko są:

- a) w odniesieniu do KIP: art. 62a ust. 1 pkt 1-2, 7 i 12 w związku z art. 63 ust. 3 pkt 2 i art. 64 ust. 1c UOOŚ;
- b) w odniesieniu do ROŚ: art. 66 ust. 1 pkt 6-7, 9, 11, 11a-11b, ew. ust. 2b i ust. 5 w zw. z art. 81 ust. 3 UOOŚ,
- c) w odniesieniu do operatorów wodnoprawnych: art. 396 ust. 1 pkt 1 i 8, art. 399 ust. 1 pkt 1, art. 66-68 oraz art. 409 ust. 1 pkt 2 lit. f, pkt 6 lit. a i pkt 7 oraz ust. 4 pkt 14 PW.